

hetkind

Uit: hetkind-magazine 2 'Ik wens je de wereld'

● De dialoog

'Het mens-zijn in Rotterdam Zuid is zó veel ongelijker. Hier kan ik het verschil maken'

De wereld van kinderen in Rotterdam Zuid is vaak niet groter dan Rotterdam Zuid. Maar voor wie er blijft hangen, zijn er weinig kansen in een stadsdeel waar 75 procent van de volwassenen geen inkomen uit arbeid heeft. En bij iedere nieuwe aanslag die religieus gemotiveerd wordt, voelt de grotendeels 'allochtone' leerlingenpopulatie zich ook aangekeken.

Gabrielle Taus zette vier gedreven onderwijzers uit 'Zuid' aan één tafel en liet ze hun ervaringen uitwisselen. De meest gehoorde termen: liefde, passie, vertrouwen, aandacht en de vraag om krachtig leiderschap. 'Ik heb kinderen die van mij voor het eerst horen dat ze goed zijn zoals ze zijn.' Geert Bors doet verslag.

Gabrielle: Wat zijn je eerste associaties bij het woord 'ongelijkheid'?

Bennie: Ik denk dan aan de jaarlijkse uitwisseling die ik organiseer met een oud-collega, die nu in Brabant werkt. Wij gaan naar daar en zij komen naar hier: dertig kinderen met blond haar en blauwe ogen, die we hier op school ontvangen. Eerst vinden ze het nog eng – die flats, die drukte. Maar dan breekt een namenspelletje al snel het ijs. Elkaars namen proberen uit te spreken is al grappig en voor je het weet, is er contact. En dat contact gaat dan vaak op Facebook nog door. Afkomst doet er dan niet meer toe: het zijn gewoon kinderen onder elkaar. Maar dat er ongelijkheid is, merk je natuurlijk: verhalen over waar die Brabantse kinderen overal mee naar toe genomen worden, contrasteren sterk met het leven hier. Hier mogen de kinderen blij zijn als ze een keertje in Blijdorp geweest zijn.

Woosje: Het enige gelijke is dat het kinderen zijn. Wij hebben een zelfde soort uitwisselingsproject met een reformatorische school. Na twee uur worden ook dan WhatsApp of Facebook-gegevens uitgewisseld, maar de werelden verschillen zo essentieel. Het mens-zijn in Rotterdam-Zuid is zó veel ongelijker.

Firdevs Durgut werkt op basisschool De Kameleon in Rotterdam Charlois. Tien jaar geleden begon ze er als inval-leerkracht en was er waarnemend schoolleider en adjunct, voordat ze directeur werd. De Kameleon is een groeiende school, die veel 'MOE-landers' trekt. Deze aanzienlijke aanwas van ouders en kinderen uit Midden- en Oost-Europa creëert voor de schoolorganisatie bijzondere uitdagingen: de school heeft vier schakelklassen waar nieuwkomers van alle basisschoolleeftijden de taal bijgespijkerd krijgen. Daarnaast is de wijk een doorstroomwijk: in Charlois zet je als immigrant vaak voor het eerst voet aan de grond, maar gezinnen blijven er om meerdere redenen niet lang wonen. De nog jonge Oost-Europese migratie levert bovendien veel instabiliteit: met het komen en gaan van ouders, vertrekken veel kinderen ook weer snel uit school. Firdevs heeft gecijferd dat er jaarlijks 258 in- en uitschrijvingen zijn op een leerlingaantal van 420 kinderen.

'Het mens-zijn is in Zuid ongelijker', zeg je. Kun je dat uitleggen?

Woosje: Het begint al bij de kleuters. Als je dagelijks door je broer of zus naar school wordt gebracht, die zelf haast heeft omdat hij of zij zelf een programma heeft op de middelbare school. Als je weer niet kunt terugvallen op je ouders en weer ergens bij een tante hebt moeten slapen. Als het 's ochtends altijd de vraag is of er eten in huis is. Als je een klasgenoot moet vragen of hij een euro over heeft, omdat je een broodje wilt kopen. Dat is vaak hun basis. Deze kinderen hebben er vaak al een halve dag opzitten voor ze op school komen.

Fokke: Wekker, opstaan, douchen, kleren aan, glaasje melk, boterhammetje – NOT!

Woosje: Kinderen vragen me weleens hoe het vroeger bij mij op school was. 'Wat? Ging u alléén op de fiets? Hoe dan? En met wat voor gevoel zat u in de klas?' Nou, in vergelijking heel relaxed. Want ik merk hoeveel zorgen de kinderen hier hebben. Ik ben betrokken bij een meidendroomproject, waarin ze vertellen over hun dromen. Op de vraag 'ik zou wensen dat...', antwoorden negen van de tien meiden dan: ...dat mijn moeder een baan krijgt. Een dag rust heeft. Weer gaat lachen. Ooit haar ouders weer ziet. En hun moeders tonen hun zorgen ook. Die zeggen: 'Ik wil dat mijn kind het beter krijgt dan ik'.

Fokke: Wij gaan hier ook één keer per jaar fietsen. In 3 havo tref je dan mensen die geen fiets hebben of niet eens kunnen fietsen. Dus beginnen we met proeflessen. Als je dan via Barendrecht naar de Oude Maas fietst, hoor je kinderen zeggen: 'Hier kun je 's avonds gewoon buitenspelen!' Dat is de kern van ons onderwijs: een veilige plek creëren. We laten leerlingen ieder jaar statistisch onderzoek doen in hun eigen leefomgeving. Daar komen dan gegevens uit als dat 75 procent van de volwassenen geen inkomen uit arbeid heeft. Voor een leerling uit Zuid is het niet vanzelfsprekend dat hij toegang tot de arbeidsmarkt vindt. Zelfredzaamheid en vertrouwen in jezelf zijn de belangrijkste dingen die je een kind hier mee kunt geven.

Firdevs: Ouders van onze kinderen zijn ook heel erg buiten beeld. Het zijn EU-migranten, die van 's morgens tot 's avonds aan het werk zijn. En waar je van vo-leerlingen al aardig wat zelfredzaamheid kunt verwachten, moeten kinderen op de basisschool dat ook al zijn. Ik zie hoe kinderen van acht jaar om 7:45 op het schoolplein gedropt worden. Voor ouders zonder sociaal netwerk is dat schoolplein dan de veiligste denkbare plek voor hun kind. Of ze dan hun ontbijt gehad hebben, hangt er maar net vanaf. Er vallen vaak kinderen in de klas in slaap, zeker bij de kleuters.

Economische ongelijkheid is een probleem, maar ook verschillen in taalontwikkeling vormen een splijtzwam. Als je een taalachterstand oploopt, kan je dat je hele schoolloopbaan achtervolgen. Je kunt kinderen die nooit thuis hebben gelezen een intensief programma aanbieden, waarbij je zou willen dat de ouders het ondersteunen door af en toe naar de bieb te gaan. Ik begrijp het wel: die ouders hebben het druk genoeg met brood op de plank krijgen. Maar dan krijg je lesjes begrijpend lezen, waarbij de vraag gesteld wordt: 'Wat geeft dit stukje weer?', waarop een kind vraagt: 'Huh? Wat heeft deze vraag met het weer te maken?'

Fokke: Een collega had een leerling in 6 vwo, die een wiskundevraagstuk moest beantwoorden over het uitzetten van herten op de Veluwe. Die leerling kwam naam hem toe en zei: 'Dit kán niet, want ik kom op een negatief getal uit.' Toen ze zijn uitwerking langsliepen, vroeg die collega: 'Maar waarom heb je hier een minnetje voor gezet?' 'Nou', antwoordde de leerling: 'Omdat die herten toch uitgezet zijn?' Dat was 'uitzetten' voor hem, net zoals zijn oom en tante uitgezet

Woosje Stuart herinnert zich de kennismaking met Rotterdam Zuid als 'behoorlijk heftig': voor haar lio-stage begeleidde ze in de wijk Bloemhof leerlingen naar het eindexamen tekenen. Onderwijs bleek er over zoveel meer te gaan dan je vak doceren. En toch bleef Zuid trekken: hoewel ze ook elders werkte, kwam ze tien jaar geleden terug naar Rotterdam Zuid, waar ze nog lang hoopt te werken. Woosje is nu docent beeldende vorming en kunst- en cultuurcoördinator bij Rotterdams Vakcollege De Hef, een school met een afdeling vmbo en ISK, internationale schakelklassen. In de alfabetiseringsklassen, waar tieners op het meest basale niveau leren lezen en schrijven, geeft Woosje les en heeft er een aantal zorgtaken op zich genomen. Ook Woosje kent Firdevs' probleem met instabiliteit: 'Er zijn "verdwijnende" kinderen: kinderen die zonder dat je het weet door hun ouders drie maanden meegenomen worden naar Bulgarije en dan opeens weer opduiken.'

waren.

Woosje: En dat precies met een woord als 'uitzetten'! Ik zie veel vaker spraakverwarringen die te maken hebben met je buitengesloten voelen. Soms door een taalachterstand, maar ook door trauma's en negatieve ervaringen. Veel kinderen zijn erg licht ontvlambaar geworden, als ze denken dat er iets over hen gezegd wordt. Natuurlijk door de bekende opmerkingen over 'je moeder', maar het kan alles zijn wat een ander over jou zegt: je moet ervan afblijven.

Firdevs: Pas zei een kind tegen een leerkracht: 'Ik ben nerveus, juf.' Hoe kom je aan zo'n woord, denk je dan. Maar het is een woord dat past bij de leefomgeving, waar een deel van de leerlingen mee te maken heeft: schulden, vechtscheiding, stress, meldingen bij het Advies- en Meldpunt Kindermishandeling, een vader die tegen de wettelijke bepaling in op het schoolplein gestaan heeft. En dan kom jij als leerkracht met je lesjes, met je sommetjes, met je 'concentreer je nou eens'.

Woosje: Het doet me echt pijn dat een kind zich dag en nacht zorgen maakt om haar ouders. Dat er altijd stress is. Wanneer maakte ik me nou druk om mijn ouders? Op weg naar Frankrijk in de auto, als er heibel was over de route. De hardheid van dit leven, op Zuid... In mijn beginjaren heb ik wel eens gedacht: 'Had ik maar wat meer shit meegemaakt, dan was ik harder geweest.' Op de eerste dag in dit gebouw, werd de oprit nog gelegd. Een stratenmaker had blijkbaar iets te lang naar een buurvrouw gekeken, wat de heer des huizes niet beviel. Het dreigde te escaleren. En terwijl ik dacht: 'Nee, leg die baksteen neer!', kwamen de leerlingen aanmoedigen: 'Fittie, fittie!' [straattaal voor ruzie, red.] De politieagent die erop af kwam, zei tegen me: 'Mevrouw, als u hier al van ondersteboven bent...'

Scholen in Amsterdam hebben een manifest geschreven, dat begint met de constatering dat veel leerlingen het gevoel hebben dat ze niet welkom zijn in de Amsterdamse samenleving en dat ze geen kansen hebben. Herkennen jullie dat in Rotterdam?

Fokke: Ja, natuurlijk. Wat het voor ons – op een havo/vwo-school – makkelijker maakt, is dat je goed met je leerlingen in gesprek kunt. Je bent voortdurend bezig een perspectief te schetsen en rolmodellen binnen te halen, omdat je weet: als ze de wijk niet uitkomen, dan is de arbeidsmarkt moeilijk bereikbaar.

Firdevs: Precies. En in het primair onderwijs, doe ik dat dus niet – met kinderen over ongelijke kansen praten. Ik kwam zelf op achtjarige leeftijd naar Nederland. Ik kwam in groep 5 waar iedereen Turks of Marokkaans was, op één verdwaalde autochtone Nederlander na. Dat was gewoon mijn klas. Ik had totaal geen bewustzijn van ongelijkheid. Pas op het vwo, op mijn 14e of 15e, merkte ik het. Mijn vader was arbeidsmigrant en overleed vrij snel, toen we vijf jaar in Nederland waren.

Bennie: Het komt ook doordat kinderen in het basisonderwijs amper de wijk uit komen. Een basisschoolleerling van Zuid woont echt op Zuid. Dat is voor hen de stad.

Firdevs: Misschien is 'niet beseffen' ook een goed beschermingsmechanisme. Als je je eenmaal gewaar wordt van ongelijke kansen, zijn er twee opties: je wordt slachtoffer of je ontwikkelt de drive om er iets van te maken. Voor dat laatste, voor het scheppen van die gelijke kansen, moeten wij als onderwijs staan.

Wat kunnen jullie betekenen in het scheppen van kansen en in het zorgen dat een kind zichzelf leert versterken? Dat hij een 'actor' wordt, iemand die het heft van zijn eigen leven in handen kan nemen?

Woosje: Ik zal nooit meegaan in een slachtoffergevoel van een kind. Als je iemand bij de hand meeneemt, als je zegt 'jij kunt dit en dat', dan komt er energie vrij. Ik denk niet in kansarm.

Firdevs: Dat maakt je rol als leerkracht ook heel belangrijk – óók in de opbrengsten. Het zit niet in de cultuur van onze school om te zeggen: 'Tja, we hebben zóveel mutaties, dus wij kunnen er niks aan doen'. Het gaat erom je nooit te verstoppen, altijd de vraag te willen stellen 'Wat gaan we doen?' Ook al zijn kinderen er maar twee weken, je wilt ze aandacht geven, je wilt hun ouders betrekken. Een kind ziet dat.

Fokke: Ja, je wil hoge verwachtingen hebben. Het Pygmalion-effect: wat je verwacht, manifesteert zich. Dat heeft op onze school, toen we veranderden van een witte regioschool in een wijkschool met een zuidelijke populatie, de omslag gegeven.

Woosje: En heel simpel: liefde. Ik heb kinderen die van mij voor het eerst horen dat ze lief zijn, dat ze goed zijn zoals ze zijn, dat ze mooi zijn. Ik kom zoveel kinderen tegen die dergelijke gevoelens van eigenwaarde gewoon kwijt zijn. Wij kunnen heel veel.

Firdevs: Ja, hè? Ik heb een leerkracht die zichzelf geen knuffelaar vindt, maar ze heeft de drive om het goed te doen. In haar klas zit een kind, van wie de moeder dronk tijdens de zwangerschap en na twee jaar helemaal uit beeld verdween. Pa is meer aan het werk dan in beeld. Dat kind heeft vooral liefde, genegenheid gemist. In alles is ze achter in ontwikkeling. Die leerkracht zei: 'Dit kind heeft allereerst aandacht nodig.' Samen hebben we besloten om alle handelingsplannen maar even te laten varen en vooral bezig te zijn om dit meisje veiligheid en genegenheid te geven. Het kind bloeit helemaal op. En ook met de vader zijn gesprekken mogelijk over zorg en verzorging. In mijn beginjaren heb ik wel eens gezegd: 'Ik ben hier niet om jullie op te voeden, maar om te onderwijzen.' Als ik die tijd nog eens over zou kunnen doen...

Fokke: Maar ook dat vormt je.

Daarmee zijn we bij jullie verantwoordelijkheid gekomen. Wat kun je doen, welke kansen liggen er?

Fokke: Waar het volgens mij om gaat is dit: ben je economieleraar of ben je leraar economie? Ik heb het idee dat iemand die kiest voor de Pabo doorgaans echt voor het onderwijs kiest. Mensen die het onderwijs binnenkomen via de wetenschappelijke kant, vinden vaak hun vak inhoudelijk fantastisch en komen van lieverlee in het onderwijs terecht. Maar als jij de klas inloopt, is er geen leerling die denkt: 'Ah, daar loopt economie binnen'. Nee, ze willen allereerst contact met jou. Natuurlijk willen ze ook dat je de kennis goed overdraagt, maar allereerst moet je er zijn.

Firdevs: Ook in het basisonderwijs kom je leerkrachten tegen die niet gedreven worden door hun betrokkenheid bij kinderen, maar die vooral werken omdat ze er hun geld mee verdienen.

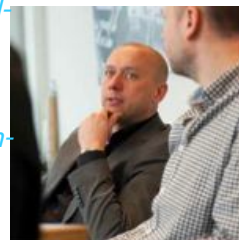
Bennie: Ja, en toch heb ik het idee dat die leerkrachten zich wel uitselecteren op een plek als Rotterdam Zuid: nu onze school groeit, gebeurt het regelmatig dat een lio die het hier naar zijn zin heeft blijft. Je hart moet hier liggen, bij deze kinderen. Iemand die vooral graag zijn lessen draait, houdt het niet vol. Het vraagt een andere mentale houding.

Fokke: Precies, niet voor niets is een aantal van ons even weggeweest en toch weer teruggekomen naar Zuid. Hier kan ik het verschil maken. Hier ben ik hard nodig.

Bennie: En ja: als de vraag is: wat kun je doen? Ik heb wel eens een jongen gehad die een week lang met een afgebroken voortand op school kwam. Ik had het thuis al besproken en was net van plan hem op mijn kosten naar de tandarts te nemen, toen hij gelukkig met een hersteld gebit op school kwam. Wat ik heel erg waardeer, zijn de oud-leerlingen die terugkomen. De vrijdagmiddagen, die we nemen om te praten.

Laatst vroeg ik hen naar IS. Een oudere broer van een oud-leerling, van wie eerst werd gezegd dat hij bij een auto-ongeluk in Egypte was omgekomen, bleek gesneuveld in de strijd. Ik was in het begin wel bang om het onderwerp aan te snijden: ik heb bijvoorbeeld gehoord over wat je per maand krijgt om voor IS te knokken en ook wat je familie krijgt, als je sneuvelt. In een wijk als deze zijn dat toch aantrekkelijke bedragen. Maar gelukkig zien de meeste kinderen dat het niet goed is. 'Meester, dat zijn geen echte Islamieten'. Het is een enkeling die vanuit deze wijk naar de strijd vertrekt.

Fokke van Bockel werkt inmiddels 17 jaar in het Rotterdamse onderwijs, waarvan de laatste negen als docent economie en onderwijsteamleider havo bovenbouw aan de scholengemeenschap Calvin Vreewijk. Zijn school is een havo/vwo-instelling, waar de populatie de laatste tien jaar veranderd is van een witte school, die veel leerlingen uit randgebieden trok, naar een school die een afspiegeling vormt van Rotterdam-Zuid. 'Cognitief hebben de kinderen de capaciteit wel, maar door hun achtergrond lukt het niet altijd hun potentie te verwezenlijken', meent Fokke, die in Alblasserdam, onder de rook van Rotterdam geboren is. Zijn hart heeft hij verpand aan Zuid: hij begon ooit met een vmbo-vervangingsbaan, die binnen een maand leidde tot een voltijdsaanstelling. Als teamleider heeft hij het NIVOZ-traject Pedagogisch Leiderschap doorlopen, waarna hij als begeleider diverse rollen gespeeld heeft in het traject Pedagogische Tact voor alle docenten van de Rotterdamse onderwijskoepel CVO.

Je bespreekt maatschappelijke kwesties als IS en Charlie Hebdo dus wel?

Bennie: Ja, want ik ben daar benieuwd naar.

Woosje: Ik ervaar onder onze leerlingen een grote, innerlijke angst voor de maatschappij. Onze populatie is voor 70 procent moslim. Als er weer iets gebeurt in de wereld – aanslagen in Parijs of Denemarken, IS – dan wordt die diepe angst meteen weer aangeboord: 'Hoe kijken ze naar ons? Wij zijn toch niet IS?' Ik zie onder leerlingen en hun ouders twee reacties. De ene is: 'onze religie wordt misbruikt, maar wij laten ons niet bang maken of in een hoek drukken'. En de andere is: 'Ja, onze religie wordt misbruikt door IS, maar wij worden door de Nederlandse samenleving weggezet als terrorist.' Vanuit die boosheid ontstaat radicalisme. Angst en je onbegrepen voelen kan dan ook leiden tot een haat naar onze samenleving.

Firdevs: Die angstreactie ken ik wel. Ik ben moslim, hoewel niet actief. Als er weer iets gebeurt, denk ik eerst: wat een verschrikkelijk nieuws! Maar tegelijk: o-oh, daar gaat de media weer. Dat is een angst die je even voelt. Ik onderdruk die angst meteen weer door te denken 'er gebeurt ook veel goeds'. Maar een jongere, in een andere situatie dan ik, kan dat relativiseringsvermogen niet aanspreken. Als je dan thuis ook nog bevestigd wordt dat je inderdaad bang moet zijn, dan kan het gebeuren dat je met woede je angst gaat overschreeuwen.

Als bij je leerlingen een reactie van angst of boosheid opkomt, wanneer de samenleving ze in de hoek duwt waar de klappen vallen, wat betekent dat voor jouw rol?

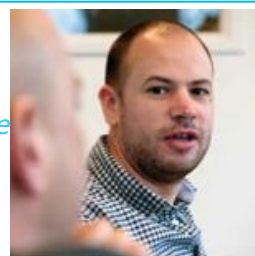
Woosje: Ik benadruk steeds weer dat ik hun gevoel begrijp. En dan is het analyseren, kijken naar de realiteit, proberen te zien waar hun angst uit voortkomt. Want, ja, het stoort mij ook enorm dat mijn leerlingen worden weggezet als 'achterlijke vmbo'ers'. Om ook maar een bijbaantje te krijgen, hebben ze vaak onze hulp nodig. En ik ben graag dat bruggetje om ze daar te krijgen. We kregen hier een Afghaanse jongen van vijftien. Zijn ouders waren dood, hij was helemaal alleen. Hij vertelde dat hij in Afghanistan kleermaker was en liet me filmpjes zien waarop hij aan het werk was. Uiteindelijk lukte het via een vriend van mijn man, die kleermaker is hier in de buurt, een baan te krijgen. Die jongen voelde zich 'de kleermaker van Zuid'. Was je aan dat verleden en aan zijn talent voorbij gegaan, dan was die jongen nog steeds zielig en alleen.

Fokke: Ja, dat is onze rol. En dan is het geen fysieke knuffel, maar wel echte aandacht voor die ander.

Firdevs: Talenten ontdekken is belangrijk, inderdaad. Helaas is niet iedereen even begaafd. Een kind op 6 vwo, al weet hij niet dat het woord 'uitzetten' meerdere betekenissen heeft, compenseert het wel. Maar er zijn ook kinderen die dat bruggetje nog veel harder nodig hebben. En wat ik zo erg vind: zelfs in hun primair onderwijs hebben ze vaak het tegenovergestelde daarvan gehad. Ik zie veel kinderen die beschadigd zijn, die in ons onderwijssysteem telkens weer geconfronteerd zijn met waar ze niet goed in zijn. Die constante confrontatie met je falen – dat beschadigt je zelfvertrouwen, je zelfbeeld.

Je pleit voor een onderwijs dat niet beschadigt, maar bruggen bouwt. Wat vraagt dat?

Bennie Tonnon is de buurman van Woosje: OBS Bloemhof, waar hij locatiedirecteur is, ligt schuin tegenover De Hef. Bennie kwam op de Bloemhof binnen als lio-stagiair. Het beviel hem én de schooldirectie. Maar hij paste niet in de formatie. Toen hij net een paar dagen elders aan het werk was, kon Bennie alsnog leerkracht worden in groep 8. Dat bleef hij acht jaar, totdat hij locatiemanager werd: 'Mijn hart ligt in deze wijk. Je kunt hier zoveel meer voor de kinderen betekenen dan buiten Rotterdam Zuid.' Toen Bennie bij de Bloemhof begon, waren er 200 leerlingen. Inmiddels zijn dat er 365, wat de druk op het onderwijs vergroot. 'Zeker omdat je in pedagogische zin heel veel te doen hebt. En dat wordt niet altijd zichtbaar in de meetresultaten van cito.' Wat hij voor zijn leerlingen betekent, wordt onder andere duidelijk door de loyaliteit die oud-leerlingen naar hem en de Bloemhof voelen: vrijdagmiddagen houdt Bennie vrij voor gesprekken met zijn oud-leerlingen.

Firdevs: Sterke schoolleiders. Kinderen die niet langs dezelfde meetlat gelegd worden. Een omwenteling in het denken, die kan beginnen bij het lezen van boeken als *Pedagogische Tact* en *Het jaarboek van hetkind*. Die hebben mij geholpen om mijn visie over onderwijs bij te stellen.

Woosje: Het woord dat bij mij opkomt, is passie. Ik heb me ook met veel plezier en volle overtuiging aangesloten bij de beweging 'Passie op Zuid'. Ik wil de verhalen die ik meemaak en hoor niet alleen delen tijdens de koffiepauze, maar ook met andere collega's die dezelfde passie voelen. Er gebeurt heel veel: je hebt Passie op Zuid, NIVOZ, Children's Zone... allerlei projecten, die bezig zijn om verantwoordelijkheden te delen, om te bouwen op elkaars expertise.

Fokke: Wat ik wel belangrijk vind, is dat er niet steeds nieuwe initiatieven opkomen, maar dat er wordt voortgeborduurd op de kennis en de ervaring die al ontstaan is. Er zijn eigenlijk maar twee opties: je handelt vanuit kracht, vanuit wat je kan. Of je handelt uit angst. En met angst komt de meetlat, komt de controle.

Zeggen jullie daarmee ook dat het ligt aan de verwachtingen die je wilt koesteren van kinderen?

Firdevs: Ja. Ik ben een positief mens. En zo wil ik ook leiding geven. Op zondag stuur ik altijd een mail naar mijn team, waarin ik altijd wel een succesje deel. Eén keer schreef ik dat ik het zo rommelig had gevonden op school. Kom ik op maandagochtend op school, hebben meeuwen de hele vuilcontainer overhoop gehaald – overall rotzooi en stank. Ik dacht: 'Ah, een teken van boven. Ik moet niet meer zeuren!' Het is goed om de nadruk te leggen op het positieve; het leidt tot een sneeuwbaaleffect.

Fokke: Het gaat om voorleven. Als jij verwacht dat je collega aandacht geeft aan een kind, moet jij aandacht geven aan die collega. Het is een schakel.

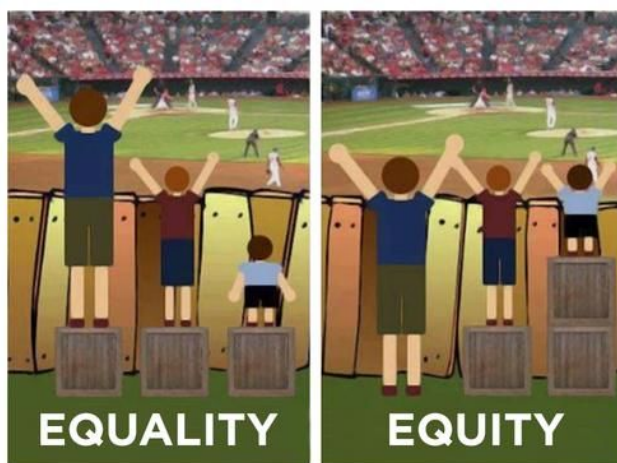
Woosje: Voor 'De Stem van de Leerling' heeft een aantal leerlingen een klein onderzoek gedaan: wat maakt een docent een goede docent? Dan komt heel duidelijk naar voren dat leerlingen zeggen: 'Als een docent blij is, ben ik ook blij. Als een docent in staat is meer van zichzelf te laten zien, kunnen wij daar ook meer rekening mee houden.' Ze zijn daarin echt heel duidelijk en concreet, ook naar mij. Pas kwamen wat leerlingen die zeiden: 'Op vrijdag een paar weken geleden had u uw dag niet, hè? Ik had u nog nooit zo gezien. Als u eerlijk gezegd had wat er was, was die les niet zo gelopen.' En inderdaad, het was een kloteles. Toen zeiden ze: 'Wij moeten eerlijk zijn. En u?'

Luc Stevens heeft gezegd dat het de opgave van het onderwijs is om het kind te verheffen en het voorspelbare teniet te doen. Kinderen krijgen pas gelijke kansen, als ze ongelijk onderwijs krijgen. En dat terwijl het Nederlandse onderwijssysteem vooral aanstuurt op gelijk onderwijs. Wat vinden jullie van die uitspraak?

Fokke: Eens. Precies die krampachtige nadruk op gelijkheid werkt een cultuur van vergelijken en afrekenen in de hand. De rode streep door de dingen die niet goed gegaan zijn overheerst. Ook op weg naar vervolgonderwijs, word je vooral afgerekend op wat niet goed ging. Er zitten veel kinderen op het vmbo omdat ze niet zo talig waren, maar intussen veel beter rekenen dan op vmbo-niveau.

Bennie: Bij ons authenticiteit een belangrijke pijler. De een is beter met zijn handen, de ander heeft een hoger denkniveau. Ik heb zelf als kind ervaren dat het heel vervelend is als je als klas collectief op hetzelfde moment hetzelfde moet doen. Ik vond het fijn als ik even mocht nadenken nadat er iets uitgelegd was. 'Nee', kreeg ik dan te horen: 'Monden dicht, pen in de hand, aan het werk.'

Firdevs: Ik denk dat er ook veel angst is om ruimte te geven aan de leerling. 'Die ene leerling, nee, die kan ik echt niet loslaten van instructie.' Want wat zeg je dan? 'Zonder mij kunnen ze het niet.' Het kind ontwikkelt daarmee ook een afwachtende houding. Het gaat om ruimte en vertrouwen geven. En

het frustreert me enorm als ik een dergelijke houding bespeur naar kader- en basisberoepsgerichte kinderen. Als je vraagt: 'Wat zie je aan dit kind, wat wil het?' en je krijgt terug: 'Die vmbo-basiskinderen wéten toch helemaal niet wat ze willen?'

Fokke: Voor mij blijft de fundamentele uitgangspositie of je handelt vanuit angst of vanuit kracht. Het gaat er mij niet om uit te roepen 'het moet helemaal anders'. Wil je uitkomen bij onderwijs dat past bij de leerling, dan gaat het erom te weten dat je niet alles weet en dat je de vraag kunt stellen: 'leerling, wat heb je van mij nodig?'

Wat vind je belangrijk om mee te geven aan je leerlingen? Wanneer ben je tevreden?

Firdevs: Een positief zelfbeeld. Vertrouwen in je eigen kunnen. Dat wil ik dat mijn kinderen hebben als ze uitstromen na groep 8.

Bennie: En ik wil dat ze weten dat als je graag iets wilt, je daar kunt komen – al moet je er soms iets harder voor werken dan een ander. Als je naar vmbo-basis gaat, is dat misschien een teleurstelling, maar het is zeker niet noodzakelijkerwijs je eindstation. Ik heb ook een langere weg gelopen.

Fokke: Doorzettingsvermogen.

Woosje: Zelfinzicht is natuurlijk een mooi, emanciperend streven – iets dat past bij onze tijd. Maar omdat onderwijs zo vaak gaat over voorleven, zoals jij al zei, Fokke, vraagt het ook veel van de docent. Als jij zelf met veel shit zit en daar niet naar durft te kijken, loop jij ook in je eigen angst rond. Daarin ben jij ook een spiegel naar je kinderen. In hoeverre kun je zelf dingen loslaten? In hoeverre kun je de verantwoordelijkheid aan, ook voor het oplossen van je eigen sores.

Fokke: Inderdaad. Je moet vooral ook niet denken dat jij al weet wat de oplossing is. Laatst stond er een leerlinge uit 5 havo te dralen voor mijn deur. Ze vertelde dat ze twijfelde tussen twee studies – iets economisch en het conservatorium. En ze had verwacht dat ik eens een fijn lijstje met plussen en minnen voor haar zou opstellen, waardoor zij een keuze kon maken. Maar ik zei: 'Je speelt hockey op hoog niveau. Hoe ben je tot de keuze voor hockey gekomen?' 'Op gevoel', antwoordde ze. 'En waar word je blij van?', vroeg ik. 'Van achter mijn piano zitten.' 'Ik ga je niet zeggen wat je moet doen, maar ik denk dat jij op zich wel een idee hebt van wat je wilt.'

Woosje: Eigenlijk doe ik met deze kinderen wat vroeger de keukentafelgesprekken thuis waren.

Misschien komt dat wel dicht in de buurt van wat Biesta noemt: het kind in de wereld brengen.

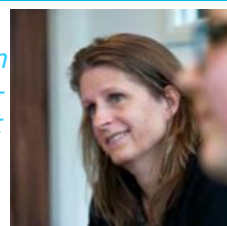
Woosje: Bij 'kind in de wereld brengen' zie ik kunst- en cultuureducatie als een absolute noodzaak. De kinderen van Zuid letterlijk de brug over laten gaan naar de musea en kunstinstellingen aan de overkant. Ik probeer ze te verwonderen en soms te choqueren. Kunst is daarvoor een prachtig middel.

Fokke: Als jij het hebt over keukentafelgesprekken, denk ik aan de kinderen die thuis die keukentafel niet eens hebben en die geschreeuw en bevelen gewend zijn. Ik hoor vaak hoe dergelijke kinderen de boze buitenwereld de schuld geven van zo'n beetje alles. 'Ja, maar hij zei, zij deed...' Mijn standaardantwoord is dan: 'Tja, als je het zo vertelt, ben ik het met je eens. Maar... wie heb je nou altijd bij je in iedere situatie?' En dan zie ik ze kijken: 'O, we gaan het zeker weer over mij hebben.'

Bij het 'in de wereld brengen', het introduceren van kinderen tot een volwassen verhouding tot hun wereld, merk ik dat het ontwikkelen van je reflectieve vermogen heel belangrijk is.

Firdevs: Dat reflectieve vermogen is ook waar die leerkrachten op doelen die zeggen dat vmbo-basisleerlingen 'het zelf ook niet weten'. Ik begrijp het in zoverre dat hun wereld inderdaad beperkt is

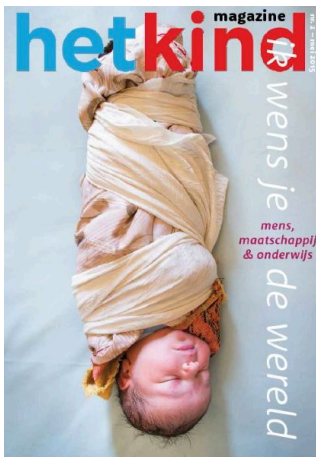
Gabrielle Taus heeft als standplaats Amsterdam, maar heeft een grote betrokkenheid bij het onderwijs in Rotterdam Zuid. Vanuit het NIVOZ ondersteunt ze een aantal schoolleiders van de openbare onderwijsstichting BOOR en in de afgelopen jaren ook van de vo-koepel CVO bij het versterken van hun Pedagogisch Leiderschap. Vorig najaar was Gabrielle actief betrokken bij het symposium 'De stem van de leerling' – een symposium aan de RDM-kade over democratisering en onderzoek met en door leerlingen. Gabrielle is de voorzitter van stichting Jeugdeducatiefonds, een fonds dat kinderen van financieel minder draagkrachtige ouders een extra kans wil bieden door de voor de ontwikkeling van het kind wenselijk geachte ondersteuning, te bekostigen.

en dat de keuzes die ze moeten maken hun wereldse kaders voorbij gaan. Maar dan moet je ze dus juist kennis laten maken met een grotere wereld.

Fokke: Ja, wij móeten ook inspireren. Ze de brug over, de wereld in nemen. Als we op die fietstocht gaan met de school, staan er van de negentig leerlingen vijftig voor het eerst op het strand. En ik herinner me een Turks meisje, die me op het stuk van Spijkenisse naar Hellevoetsluis zei: 'Meneer, in het echt is zo'n koe wel groot, hè?' Hoe kan zo'n kind een tekst daarover lezen en doorvoelen? Ik gebruik vaak de metafoer van de kapstok: je kunt wel allemaal jassen naar kinderen toegooien, maar als het kind de kapstok nog niet heeft om ze aan op te hangen, valt alles op de grond. Ik zou zeggen: die grote boze buitenwereld – hup, erin!

Gespreksleiding: Gabriëlle Taus
Verslaglegging: Geert Bors

Dit pdf-artikel is een volledige weergave van het gelijknamige artikel in hetkind-magazine #02 'Ik wens je de wereld', mei 2015. Het magazine is gratis verkrijgbaar bij onderwijsavonden van het NIVOZ in Driebergen en bij trajecten en lezingen van NIVOZ-medewerkers.

In veelvoud (per 5 of 10) is het magazine te bestellen tegen een kleine onkostenvergoeding via de website van Educatheek.

hetkind

De website wordt maandelijks door meer dan 170.000 mensen bezocht en er zijn inmiddels al meer dan 3000 artikelen op de website verschenen. Leraren, schoolleiders en onderwijsbetrokkenen leveren zelf de verhalen aan. Via Facebook, Twitter en/of LinkedIn wordt hetkind dagelijks door meer dan 15.000 mensen gevolgd. Wilt u iets bijdragen? Neem dan gerust contact met ons op via: redactie@hetkind.org.

Donateur worden?

Hetkind heeft – ook als platform – anderen nodig om zich verder te ontwikkelen. Graag nodigen we u uit om donateur te worden. Met een jaarlijkse bijdrage van 50 euro (meer mag natuurlijk ook) helpt u hetkind verder op de ingeslagen weg en draagt u bij aan het gewicht van onze (gezamenlijke) activiteiten. Uw bijdrage is belangrijk. Voor anderen, voor het onderwijs en dus voor onze samenleving. Meer informatie vindt u achter [deze link](#).

Jaarboek Hetkind 2014 kado

Als donateur ontvangt u het Jaarboek 2014 – Waardevolle verhalen voor goed onderwijs, plus de speciale uitgave 'NIVOZ en de urgentie van goed onderwijs'. Beide boeken kunt u overigens ook los bestellen via [deze link](#). En via [deze link](#).

Visie

In de visie van hetkind op goed onderwijs staat de ontwikkeling van de leerling centraal. Deze visie past bij de snel ontwikkelende samenleving en bij de wetenschappelijke kennis over leren en menselijke ontwikkeling.

Uitgangspunt

Het kind is volledig toegerust voor zijn eigen ontwikkeling en is hiervoor intrinsiek gemotiveerd, vanuit zijn behoefte aan relatie, competentie en autonomie. Leren gebeurt in interactie. Het potentieel tot wasdom laten komen vraagt om uitdaging en ondersteuning.

Content

Van mei 2010 tot september 2014 zijn er meer dan 2500 waardevolle artikelen gepubliceerd. De database wordt voortdurend aangevuld en vernieuwd. Elke dag verschijnen er 2 tot 4 nieuwe bijdragen.

Alle artikelen, filmpjes en columns worden aangedragen vanuit eigen, persoonlijke betrokkenheid. De stroom aan artikelen wordt verwerkt door een coördinator. Voor specifieke bijdragen is een redacteur beschikbaar.

Daarnaast wordt de website gevuld door vrijwillige bijdragen van auteurs en diverse onderwijsbetrokkenen die zich al eerder bij hetkind hebben aangesloten of zichtbaar zijn geworden.

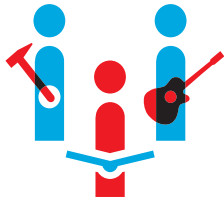
Zeven principes

Deze visie krijgt handvatten door middel van zeven leidende principes, de uitgangspunten. De leidende principes van hetkind vormen geen methode, geen handboek. De principes zijn vertrekpunten. Er kan, zo stellen wij ons voor, op veel manieren invulling en vorm aan worden gegeven.

www.hetkind.org

Zeven principes voor goed onderwijs

De leidende principes van hetkind vormen geen methode, geen handboek. De principes zijn vertrekpunten voor goed onderwijs. Er kan, zo stellen wij ons voor, op veel manieren invulling en vorm aan worden gegeven.

1 Talent

Goede onderwijspraktijk is talent- en ambitiegedreven

Leerlingen krijgen de kans te laten zien wat ze kunnen en willen. Zij worden uitgedaagd en ondersteund, afhankelijk van hun kennelijke mogelijkheden.

2 Verantwoordelijkheid

Goede onderwijspraktijk daagt uit tot zelfkennis, zelfsturing en verantwoordelijkheid

Ontwikkelen en leren doet een kind zelf, niet alleen, wel zelf. Goede onderwijspraktijk daagt leerlingen uit om van meet af aan zichzelf als kritisch en verantwoordelijk te zien en als eigenaar van hun ontwikkeling.

3 Partnership

Leraar en leerling zijn full partners in leren

De een is er niet zonder de ander. Zij zijn beiden verantwoordelijk voor proces en resultaat hoewel op verschillende wijzen. Een goede match van 'vraag en aanbod' vraagt om actieve leerlingen die hun leraren informeren over wat zij nodig hebben en die terugkoppelen. Het vraagt om leraren die hun leerlingen aanvaarden en verstaan.

4 Opvoeding

Onderwijs en opvoeding zijn onlosmakelijk met elkaar verbonden

Alle handelen in onderwijs is moreel handelen. Ouders en leraren zijn full partners.

5 Moreel kompas

De cultuur in groep en school verbindt en biedt een moreel kompas, ze is open en veilig en kent een toon van respect en vertrouwen

Een praktische leidraad vormt het devies: zorg goed voor jezelf, zorg goed voor de ander, zorg goed voor je omgeving.

6 Samenleving

Goede onderwijspraktijk is deel van de samenleving, maar kenmerkt zich tegelijk door een zekere afstand en reflectie

Goede onderwijspraktijk biedt daarom een curriculum met diepte en variatie en rijke ervaringsmogelijkheden in een vanzelfsprekende verbinding met de vele werkelijkheden buiten de school.

7 Legitimatie

De onderwijspraktijk en zijn uitgangspunten en resultaten worden getoetst en gelegitimeerd, in de eerste plaats ten dienste van leerling en school

Goed onderwijs vindt plaats in een lerende organisatie waarin leraren en ouders, maar ook de leerlingen zelf willen weten hoe zij ervoor staan. De keuzes die worden gemaakt ten behoeve van het onderwijsproces en de resultaten worden naar hen en naar overheden verantwoord.